

Kemény Andrásné

Életrajz

Hadd meséljem el, hogy az anyám és én hogyan veszítettük el a hitünket Istenben. [Weisz] Ernőt, anyám öccsét behívták munkaszolgálatosnak, és a szovjet frontra vitték (a hírhedt Don-kanyarba). Ő a harmincas évei közepén járó, egészséges, jókötésű férfi volt. Később ősszel küldött magáról pár fotót, ezeken egy életerős fiatalembert láttunk lövészárkásás közben. A következő levelet már nem ő, hanem a parancsnoka küldte: ebben az állt, hogy Ernő az éhezés és a hideg miatt meghalt. Anyám, Bihari Lajosné, született Weisz Ella [1904–1982] a hír hallatán teljesen összeesett, mert nagyon szerette az öccsét. Nagybátyja, aki a család orvosa is volt, azt javasolta, hogy utazzon el egy kis időre, hogy szellemileg és fizikailag is felépüljön. Ezért mentünk aztán Mátrafüredre, erre a hegyvidéki nyaralóhelyre. Ott anyám találkozott egy rabbival, akinek elmondta Ernő tragikus történetét és azt, hogy ezért elvesztette hitét Istenben. Nagyon hosszan beszéltek, de nem emlékszem pontosan, hogy miről. Az egyetlen dolog, amire világosan emlékszem, anyám utolsó kérdése volt: „Miért kellene hinnünk Istenben?” Erre a rabbi csak ennyit tudott mondani: „Hinnünk kell, mert hinni jó.” Anyám ezt a választ nem tudta elfogadni, és attól fogva nem hitt Istenben. Akkoriban 11 éves voltam és nekem teljesen elfogadhatónak tűnt a rabbi válasza. A következő évben egy sábbatkor szokásom szerint a zsidó gimnázium zsinagógájába tartottam, ahova iskolába jártam. Az iskola elég messze volt a lakásunktól, de mivel zsidó iskolában tanultam, a sábbat miatt gyalog kellett mennem. Számomra ez teljesen természetes volt, még télen sem bántam a dolgot. Ezen a bizonyos sábbaton az istentisztelet után gyalog tartottam hazafelé, amikor megláttam a vallásánaromat, azt, aki a zsinagógában a prédikációt tartotta. Ő, amint elment az iskola közvetlen közeléből, felszállt az első arra jövő villamosra. Nagyon meg voltam döbbenve, de nem mondtam el senkinek, hogy mi történt. Azért éreztem, hogy a hitem csökkenni kezd.

Az apai nagyapám, Weisz László. Nem sokat tudok róla, mert meghalt mielőtt én megszülettem. Azt tudom, hogy kereskedő volt, és volt egy boltja. Meghalt 1912-ben, hat gyereket hagyva maga után. A felesége, aki azelőtt nem dolgozott, átvette az üzlet vezetését.

Az anyai nagyapám, Weisz Mór, 1870 körül született. Kereskedő volt, de miután Budapestre költözött 1906 körül, egy boltban dolgozott. Azt hiszem, ő volt a tulajdonosa ennek a vegyesboltnak, ahol mindent árultak az élelmiszertől kezdve a szövetekig és mosószerekig. Feleségével, Izsák Eszterrel [1880–1944] hét gyerekük volt.

Ez a nagymamám volt a kedvenc nagymamám [Izsák Eszter Izsák Erika interjúalany apjának, Izsák Károlynak a nővére volt. A Centropa Izsák Erkával is készített interjút. – A szerk.] Amennyire

emlékszem, ortodox asszony volt, egy kis ortodox sulba járt, hozzájuk közel. Minden ünnepet megtartott, különösen a Pészachot. Erre alaposan felkészült. De amennyire emlékszem, nem hordott sájtlit, és nem igazán volt kóser a konyhája. Úgy emlékszem, hogy külön edényt használt a húsos és a tejes ételeknek, de szerintem csak egy mosogatója volt. Minden ünnepet Eszter nagymamám lakásában ünnepeltünk. Szép és óriási lakásuk volt, ami elfoglalta az egész emeletet, az ablakok az utcára néztek – az épületben ez volt az egyetlen ilyen lakás.

Nagyon büszke voltam a nagyszüleimre és mindig csodáltam a lakásukat, ami hatalmas volt. Volt egy szép nagy kerek asztaluk, ami körül mindannyian le tudtunk ülni. Amikor összejött a család, mindig ez történt. Összesen tizennégyen voltunk.

Nagymamának öt testvére volt. Egyikük, a [Izsák] Henrik bácsi, úgy tudom, hogy az első világháborúban halt meg. Vele soha sem találkoztam. Amikor 1958-ban Kínába mentünk, és mielőtt elindultunk, az anyám azt mondta nekem: „Vera, ha Irkutszk felett repülsz el, nézz le, és gondoldj Henrik nagybácsira, aki az első világháborúban itt halt meg.” A nagymamám testvérei közül csak egyre emlékszem, [Izsák] Edére, a család orvosára. Ő az 1930-as években lelkes cionista volt, de a családban senkit sem próbált meggyőzni. Túlélte a háborút, és az 1950-es évek végén alijázott. Izraelben halt meg.

Anyai nagymamám egy másik testvére, [Izsák] Flóra 1895-ben született és két férje volt. Az első férje tisztviselőként dolgozott egy bankban. Nem volt gyerekük. A második férjétől, Löwy Mórtól két fiúgyereke született. A férjének kóser hentesboltja volt egy Budapest melletti faluban. Móric, az 1920-as évek elején megbetegedett, ezért Budapestre költöztek, és így éltek túl a háborút. Flóra nagynéném bérelt egy tejboltot, amit ő vezetett. Az egyik fia, Alfréd megváltoztatta a nevét Lukács Andrásra. A másik fia, Béla textilüzletben dolgozott. Mindkettőjüknek volt családja. A második világháború után is tartottuk a kapcsolatot Flóra nagynénémmel. 1971-ben halt meg.

Eszter nagymamának tehát hét gyereke volt. Ernő a Don-kanyarban halt meg. Ernő 1908-ban vagy 1910-ben született, és szabó mesterséget tanult, de autóbuszkalauzként dolgozott.

Nagyszüleimmel lakott a Liliom utcában, és nőtlen volt. Anyám egy másik testvére szemfülesen már 1938-ban alijázott. Anyám fivére, Weisz Jenő feleségül vette Rappaport Elzát 1936-ban. Tehát a két Weisz testvér, Jenő és Márton feleségül vette a két Rappaport nővért, Magdát és Elzát. Jenő, fogadólegényként dolgozott egy kávézóban. Ahogy én visszaemlékszem, az ő munkája abból állt, hogy a vendégeket elvezette a kijelölt asztalukhoz. A feleségével együtt eldöntötték, hogy alijázni fognak. Úgy tervezték, hogy előbb Jenő kimegy 1938-ban, hogy elintézzé a helyzetet, majd őt követi Elza. De Elzát deportálták, és soha nem tért vissza. Jenő újraraházasodott Izraelben.

Révkalauzként dolgozott Haifában. 1962-ben eltűnt Izraelben, és többet semmi hírt nem kaptunk róla. Amikor 11 órát Izraelben tartózkodtam, semmilyen nyomot nem találtam, hogy életben lenne. Márton, miután befejezte az egyetemet, elment Párizsba szerencsét próbálni. Andor is vele ment. Visszatérve Magyarországra, fogadóportásként dolgozott egy előkelő szállodában, felhasználva az angol, francia és német nyelvtudását. Elvitték Borba (Szerbiába) kényszermunkára. Küldtek egy képeslapot, amint meneteltek Borból Magyarországon keresztül. Fertőrákoson halt meg.

Az egyik nagybátyámat különösen szerettem, mert ő és a felesége sokszor vittek magukkal kirándulni. Most is gyakran járok túrázni. Így őrzöm az emlékét ennek a kedves nagybácsinak. József bácsi, Márton és Andor [Weisz József, Weisz Márton és Weisz Andor, az anya, Bihari Lajosné, szül. Weisz Ella testvérei] az osztrák határ közelében egy halálmenetben halt meg. Mártonnak

felesége volt, Magda, aki 1944-ben gyereket várt. Márton azt kérte a feleségétől, hogy a lányt Erzsébetnek nevezze el. Magda kórházban szült, de a gyermek egyhetes korában éhen halt. Nagyon el volt keseredve, és elhatározta, hogy soha nem házasodik meg. De néhány évvel később egy gazdag venezuelai zsidó, aki látogatóba jött Magyarországra, beleszeretett, és megkérte a kezét. Magda először nemet mondott, de a rokonok meggyőzték. Összeházasodtak, és Venezuelába költöztek. Egy kislánya született ott, akit Erzsébetnek nevezett el.

Izsák Ede nagybátyám [Izsák Ede a nagymama fivére volt] cionista volt, a foglalkozása pedig orvos. Ő volt a Magyar Cionista Szövetség. Feleségül vette Beck Irént, akinek az apja bérlő volt, hatalmas ingatlanokat bérelt Dunántúlon. Irén nem dolgozott, de ő volt a WIZO magyar szekciójának az elnöke. Nagystílűen éltek: bridzs partik, elegáns összejövetelek, cselédek. Ennek ellenére Irén, aki egy nagyon vallásos családból származott, kóser konyhát vezetett, de a férje rokonainál, akik nem voltak kóserek, elfogadott más ételt is. A háború alatt Ede mint cionista vezető, bejuthatott a „Kasztner vonatba”. Ez volt az a fontos zsidó személyeket szállító vonat, amelyet Kasztner Rezső vásárolt meg a náciaktól, és Bergen-Belsent érintve Svájc felé tartott. Ede és Irén 1957-ben Izraelbe alijázott.

Én 1931-ben születtem Budapesten, két évvel azután, hogy a szüleim összeházasodtak. Apám, Bihari Lajos [1898–1980] kereskedő volt. Illyén [Illye – Bihar vm.-ben lévő nagyközség, 1910-ben 2400 főnyi lakossal. – A szerk.] született. Miután Budapestre jött, nem tudott a kereskedésből megélni, így aztán felcsapott kocsmárosnak. És az is maradt egész életében. Anyámmal a Dohány utcai neológ zsinagógában házasodtak össze.

Édesanyám, Weis Ella [1904–1982], Szatmárnémetin [A Szatmár vm.-ben lévő városnak 1910-ben közel 35 ezer lakosa volt. Vallásfelekezetek szerint a lakosok a következőképpen oszlottak meg: 20-20% volt a római, ill. görög katolikusok aránya, 38% a reformátusoké és 21% az izraelitáké. A város a trianoni döntést követően Romániához került. – A szerk.] született, később az egész család átköltözött Budapestre. Kalapos volt, de miután 1929-ben férjhez ment, abbahagyta a munkát. Egyedüli gyerekük voltam. Azt mondták nekem – bár soha sem tudtam eldönteni, hogy tényleg így van-e –, szóval azt mondták nekem, hogy mindenből a legjobbat akarták nekem adni, és ezért nem akartak több gyereket. Édesanyámmal az egyetlen komoly konfliktus 7-8 éves koromban történt. A játszótéren voltam, amikor a Vöröskereszt kakaóskávéját és kenyeret osztogatott a gyerekeknek, és én is ettem belőle. Édesanyám, mikor megtudta, nagyon mérges lett, mert amint mondta, „elvettem más gyerek elől az ételt, pedig nekem nem volt szükségem rá”.

Édesapám italboltban dolgozott. Ott dolgozott a második világháború előtt és után is. Édesapámnak csak hat elemi iskolája volt. Valamikor kereskedő volt, de miután Budapestre jött, nem volt sikere a kereskedésben, így eldöntötte, hogy megpróbálkozik az italbolttal. Így maradt kocsmáros egész életében. Ahogy én vissza tudok emlékezni, az italbolt, ahol dolgozott, Óbudán volt, a Vörösvári úton. A második világháború után édesanyám segített neki a boltban, amit béreltek az államtól. Itt dolgoztak egészen nyugdíjas korukig.

Pár éves voltam, amikor kis egyszobás lakásunkból egy nagyobbba költöztünk. Volt egy szép tálalónk és egy neobarokk szalongarnitúránk. Voltak porcelánjaink is, de sosem tartottuk vitrinben őket. Olyan kispolgári dolog lett volna! Volt egy cselédünk, aki a vásárlástól kezdve a főzésig és a takarításig mindent elvégzett, a nagymosást kivéve. Erre külön asszonyt vettünk fel, akik csoportosan jöttek fel Pestre vidékről.

Nem emlékszem túl sok mindenre az otthoni életemből. A napjaimat általában az iskolában töltöttem. Sok különórám volt, és sportoltam is. Jártam külön németóra, és az iskolakórusban énekeltem. Nyáron a barátaimmal a Dunában úsztunk és eveztünk, télen pedig a városligeti műjégpályán korcsolyáztunk.

Minden nyáron három hetet üdültünk. Vagy a hegyekbe mentünk, vagy a Balatonra, vagy pedig a Velencei-tóhoz. Általában lakást vagy házat béreltünk. Azt hiszem, hogy ezek a vakációk anyámnak nem voltak teljesen gondtalanok, mert nem vittük magunkkal a cselédünket, és minden házimunkát egyedül kellett csinálnia. A nyaralás igazi családi esemény volt. Sokat kirándultunk, ezek tényleg gondtalan idők voltak, minden kötelezettség nélkül.

Német nyelvű óvodába jártam. A szüleim fontosnak tartották, hogy folyékonyan beszéljek németül. Ezért aztán a gimnáziumban német különóra is jártam. A Szvetlána utcai általános iskolába jártam. Nem volt kimondottan zsidó iskola, az osztályban szerintem csak öten vagy hatan voltunk zsidók. Az általános iskola után az [Abonyi utcai] Zsidó Leánygimnáziumba mentem. Annyira szerettem oda járni, hogy az minden korábbi iskolai emlékemet elhomályosította. Négy tanáromra tisztán emlékszem. Az egyik a latintanárunk volt. Nagyon kedves ember volt, de nem tanított túl sokat, úgyhogy aztán érettségienél segítenie kellett nekünk, persze titokban. Aztán volt a tornatanárnő. Miatta nem lettem kitűnő tanuló, mert nem adta meg a jelest. Zsoldos Jenő, a gimnázium igazgatója, híres irodalomtörténész volt, aki tudásban és emberileg is nagy formátumú ember volt. Életem egyik legszörnyűbb napján igen mély benyomást tett rám. 1944. március 19-én iskolába indultam. Mindenki az osztályteremben volt már, amikor az igazgató bejött. Felálltunk, de ő ahelyett, hogy elkezdte volna az órát, azt mondta nekünk, hogy a legrövidebb úton menjünk haza, és ne kérdezzük, hogy miért. Fogalmunk sem volt róla, hogy mi történik, de mivel nagyon tiszteltük, szót fogadtunk. Amikor hazaértem, anyám meglepődve nézett rám. „Hogyhogy ilyen korán jöttél?” – kérdezte. Mondtam neki, hogy az osztályfőnök magyarázat nélkül hazaküldött mindenkit. Egy óra múlva a rádióból tudtuk meg, hogy a németek megszállták Budapestet. Nekem ekkor kezdődött a második világháború.

Anyámmal együtt csillagos házba kerültünk. Egy kis idő múlva elvitt egy intézetbe, ahol zsidó gyerekeket bújattak. Egyik este hallottam, hogy a felnőttek arról beszélnek, hogy mindnyájunkat a gettóba fognak vinni. Egy barátommal elhatároztuk, hogy megszökünk. Szinte nem is volt rá időnk, hogy átgondoljuk, hová mehetünk, olyan gyorsan megléptünk, ahogy csak tudtunk. Borzalmas éjszaka volt, zuhogott az eső, teljesen átázott a ruhánk. Különösen az enyém, mert beleestem egy pocsolyába. Valahogy leértünk a Moszkva térre, és felugrottunk egy villamosra. Tömve volt, és hamarosan elvesztettem a barátomat szem elől. Sohasem tudtam meg, hogy mi történt vele. Mire a villamos az Apponyi térre érkezett, majdnem teljesen kiürült. Egyetlen ember ült a közelemben, ráadásul egyenruhában. Amikor észrevett, elindult felém. Annyira megijedtem hogy leugrottam a mozgó villamosról. Hogy ez az ugrás mentette-e meg az életemet vagy nem, soha nem fogom már megtudni. Irén nénihez mentem, apám kikeresztelkedett nővéréhez, aki egy keresztényhez ment férjhez. Ők próbáltak szerezni nekem hamis keresztény papírokat, de nem sikerült nekik. Így megkerestem anyámat és a felszabadulásig vele voltam a gettóban. Mindketten szerencsésen felszabadultunk. Apám, aki munkaszolgálatban volt, szintén túlélte a háborút.

A volt férjemet, Kemény Andrást [1931–1992] 1950-ben az egyetemen ismertem meg. Ortodox családból származik. Az apja villanyszerelő volt, és nagyon vallásos ember. Minden reggel tfilint

rákott, még a háború után is. 1952-ben házasodtunk össze. Sajnos csak polgári esküvőnk volt. A férjem szüleihez költöztünk. Ági lányunk egy évvel később született. A gyermekbénulás-járványban 15 hónapos korában megbénult. Nagyon nehéz volt, mert egyetemre jártam, és szegény Áginak is a gondját kellett viselnem. A szüleim nagyon sokat segítettek. A férjem diplomataként dolgozott, és egyszer találkozott egy kínai delegációval. Elmesélte nekik, hogy milyen borzalmas betegsége van a lányunknak, amire ők azt mondták neki, hogy talán Kínában meg tudnák őt gyógyítani. Járhatna akupunktúrára, és az talán segítene. Felkerekedtünk, és hárman Kínába mentünk, ahol 5 évig éltünk. A lányom nem gyógyult meg, de talán a betegség terjedését sikerült lelassítani. Ági, állapota ellenére elvégezte a Zeneakadémiát, zenetörténész lett.

Az 1970-es évek elején váltam el. Kénytelen voltam Ágit mozgássérült-otthonba elhelyezni, mert nem tudtam egyedül mozgatni, hiszen tolószékben van. Minden nap meglátogatom, és amikor ideje engedi, mert nagyon elfoglalt, haza is viszem.